

יד
מהר"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדה תימן

נמסר במוצש"ק
יתרו
שבט ה'תשע"ח ב'שכ"ט
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

ביאור הפיסקא המתחילה באות רי"ש בפיוט ברוך אדיר במרומים וכו', ברוך רחום רופא החולים.

למי ראוי לתת מתנות לאביונים ביום פורים.

המשך בעניין תקיעות שופר בראש השנה, סיכום שלושת התירוצים על השאלה שנשאל רבי האיי גאון לגבי תקנת רבי אבהו לתקוע תשר"ת.

צורת ציור התקיעות תשר"ת והסברן.

השלמה בעניין התקיעות שיתקעו ביום חירותינו.

דברי הבית דוד בעניין הוידוי בין התקיעות, וקושיות מרן שליט"א על דבריו.

עיקר החיזוק בימי השובבי"ם הוא בשמירת העיניים, וביאור המעשה המסופר על הגה"צ הרב נסים פרץ זצ"ל בעניין זה.

צילום כת"י של מגילת אסתר מלפני יותר מ-500 שנים בה נכתבה תיבת "ארדי" ללא יו"ד נוספת, והוראה לרבים להזדרז ולתקן הדבר במגילותיהם.

תחילת ההכנות הכשרותיות למיני תבלין וקטניות לקראת חג הפסח הבעל"ט.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642

שלוחה 6

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 434

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א,
וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741. נא לתאם זאת לפני השיעור.
והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים,
ימלא המקום ב"ה כל משאלות ליבם לטובה. אכ"ר.

ביאור הפיסקא המתחילה באות רי"ש בפיוט ברוך אדיר במרומים וכו', ברוך רחום רופא החולים.

זכינו להגיע כבר לאות רי"ש, בפיוט ברוך אדיר במרומים וכו'. אנחנו כבר לקראת הסוף.

ברוך רחום רופא החולים, ומחונן אביונים ודלים, משפיל גאים ומגביה שפלים, ברוך הוא.

מברכים את ה', שהוא רחמן, רופא חולים. הרי המחלות באות ח"ו, בגלל העבירות. כמו שנאמר, הַסֵּלַח לְכָל עֲוֹנֵי, הָרַפָּא לְכָל תַּחֲלָאִיכִי וְתַהֲלִים ק"ג, ג"ג. הא בהא תליא. כאשר החולה מתרפא, זה מתוך רחמי הקב"ה. אבל הרי אנחנו אומרים, רופא חולי עמו ישראל, וכאן בפיוט לא כתוב 'חולי עמו ישראל', אלא 'רופא החולים', משמע אפילו גויים.

אכן, ישנן רפואות בדרך הטבע. היערות דבש מסביר, שישנה רפואה מעל לטבע, וישנה רפואה טבעית, שגם אומות העולם מקבלים מאת הי"ת, אבל לא משהו בבחינת נס נסתר, שהוא מיוחד לעם ישראל.

למעשה, גם בתפילת שמונה עשרה אנחנו אומרים כך. אמנם בברכת רפאנו י"י וכו', חותמים בא"י רופא חולי עמו ישראל, כמו לפני כן בברכת גואל ישראל, שמייחסים זאת לעם ישראל באופן מיוחד. אבל הרי בברכת אתה גיבור, ג"כ אומרים באופן כללי, 'מכלכל חיים בחסד מחיה מתים ברחמים רבים, רופא חולים וכו'. ולא אומרים, 'חולי עמו ישראל'. אבל מסתברא, שמתכוונים רק על עם ישראל. אמנם זה לא כתוב במפורש, אבל הדבר מובן לפי העניין. כי כשם ש'מחיה מתים', היינו המתים הצדיקים, עם ישראל. א"כ, הוא הדין גם לגבי 'רופא חולים'. משא"כ בנ"ד.

בכל אופן, ישנו מצב של רחמים, גם לאו דוקא על ישראל.

ממשיך הפייטן ואומר, ומחונן אביונים ודלים. דהיינו, הקב"ה נותן את האביונים ואת הדלים לחן ולחסד ולרחמים, בעיני כל רואיהם. או שהוא בעצמו מרחם עליהם וחונן אותם. כמו שנאמר, חֲנוּן וְרַחוּם יְיָ [תהלים קמ"ה, ח"].

מהו ההבדל, בין 'אביון' לבין 'דל' דל, הוא עני יותר מן האביון. אין לו כלום. יחס על דל ואביון וְתַהֲלִים ע"ב, י"ג. הכלל הוא, כפי שהרד"ק אומר, מה שבא אחרון הוא יותר חמור. כך הוא בכל מקום. למשל כתוב גם 'עני ואביון', ואף פעם לא כתוב 'אביון ועני'.

למושג עני, ישנם תשעה שמות. אביון, עני, דל, רש, מך, מסכן, דך, הלך, תכך, זה האחרון, לא יודעים, עליו כתוב רַשׁ וְאִישׁ תְּכַכֵּים נִפְגָּשׁוּ [משלי כ"ט, י"ג], כמה מן המפרשים אומרים כי הכוונה היא לאדם שהוא מוכה, מלשון הך. מהו ההבדל, בין כל יתר השמות הללו? לא ניכנס לכך כעת, מי שיעיין בספר ביאור שמות הנרדפים, הוא מאריך על כך. ומובא שם דף ה' בשם הרד"ק, האביון הוא דל יותר מהעני, כל מקום התואר השני הוא יותר גדול מהראשון.

אבל ישנו פירוש מעניין, למלה 'רש'. כמו שישנו פסוק, פְּפִירִים רַשׁוּ וְרַעְבּוּ [תהלים ל"ד, י"א]. וכן, עֲשִׂיר וְרַשׁ נִפְגָּשׁוּ [משלי כ"ב, ב']. רש היינו, שיש לו את העניות 'רושה' מההורים שלו. הוא ירש זאת. הוא נולד עני. אביו גם היה עני. הוא גדל בבית עני. לא ראה טובה מימיו, גם בבית הוריו.

הערה מהקהל: ישנו מושג, רש מתרושש.

תשובת מרן שליט"א: כוונתך, עשיר מתרושש. פירושו, שהוא עושה את עצמו עני. הוא לא מראה את העשרות שלו.

הערה מהקהל: זהו כפי שאנו אומרים באשמורות, כדלים וכרשים דפקנו דלתך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כך. אמנם, לפעמים הדבר מוכרח. כי לפי המדובר שם בנוסח 'אמת ויציב', מובן כי מדברים על המצרים שהיו גאים, אשר השפילו את עם ישראל, לכן היה צורך וחובה שהם יקבלו את העונש שלהם. כלומר, אי אפשר היה להגביה את השפלים, מבלי להשפיל את הגאים. אבל הדבר אינו מוכרח. יכול להיות מצב של השפלת גאים, בלי קשר להגבהת השפלים. אדם גאה, לא שהוא מתגאה על מישהו אחר הסובל מכך, יכול להיות מצב שזאת גאווה שלא מזיקה ומשפילה אנשים אחרים. אם שייך מצב כזה.

לכן צריכים לומר, כי אין הכי נמי, מדברים כאן שאי אפשר להגביה את השפלים מבלי להשפיל את הגאים. לכן הפייטן אומר, 'משפיל גאים ומגביה שפלים', [בוא"ו החיבור]. בנוסח אמת ויציב, זה בלי וא"ו. 'משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום', כי מובן שהמדובר על עם ישראל והמצרים, והא בהא תליא. לכן, לא צריך לפרש זאת. אבל כאן בפיוט, צ"ל 'ומגביה שפלים'.

אמנם, בפיוט זה ראיתי כי ישנן שתי גירסאות. ישנה גירסא, 'משפיל גאים מגביה שפלים', בלי וא"ו. כנראה, זהו בעיקבות לשון התפילה, בברכת אמת ויציב וכדלעיל. אבל מסתמא כאן יותר מדוייקת הגירסא, 'משפיל גאים ומגביה שפלים', להורות כי המדובר כאשר הא בהא תליא.

א"כ יוצא כי הגבהת השפלים, היא מרחמי ה'. וגם השפלת הגאים חייבת להיות, בכדי לרחם על השפלים.

למי ראוי לתת מתנות לאביונים ביום פורים.

נפקא מינה להלכה.

אנחנו בתוך שלושים יום לפורים. בשבת הבאה, כבר נקרא פרשת שקלים. כתוב במגילת אסתר [ט' כ"ב], וּמְשַׁלֹּחַ מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמְתַנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים. וכתוב כאן בפיוט,

תשובת מרן שליט"א: נכון. שם זה בלשון מליצה, 'רשים' היינו עניים מן המצוות. אין לנו מצוות ומעשים טובים, שנבוא בהם לפניו. ולפי האמור, הכוונה לא רק אנחנו, אלא כבר גם אבותינו היו כך.

מספרים על עשיר אחד, שפעם התארח אצלו איזה אדם עני. המדובר, בארץ תימן. העשיר הזה, לא היה לו דרך ארץ. כנראה העני קצת התלהב מן האוכל בליל שבת, הוא אינו רגיל לאוכל הזה. העשיר הזה, מצד אחד היתה עינו צרה, אבל הוא אמר לעני, תאכל, תאכל, זהו אוכל 'אשר לא ראו אבותיך ואבות אבותיך'... העני הזה, מסכן, לא נעים לו, אבל מה יעשה? בסעודה השנייה, בשחרית, העשיר הזה שוב הפעם אומר לעני את המשך הפסוק, 'מיום היותם על האדמה עד היום הזה'. ועד"ז בסעודה שלישית. תאכל, תשתה, אשר לא ראו אבותיך וגו'.

במוצאי שבת, מיד לאחר ההבדלה, העני הזה אסף את תרמילו וכל חפציו, והוא רצה ללכת. אמר לו העשיר, מה קרה? תישאר עוד קצת. העני סירב. התבייש העשיר ושאל את העני, למה אתה ממחר לברוח? ענה לו העני, תראה, את קיימת את התחלת הפסוק, 'ומלאו בתיך וגו' אשר לא ראו אבותיך וגו'. ואני מקיים עכשיו את סוף הפסוק, 'ויפן ויצא מעם פרעה'... זהו העני המסכן, אשר לא ראה טובה.

מסיים הפייטן ואומר, משפיל גאים ומגביה שפלים. צריכים להבין, מדוע זה רחמים? הרי לכאורה להשפיל גאים, זה לא רחמים, אלא עונש.

מצאנו לשון זאת בנוסח ברכת 'אמת ויציב', 'משפיל גאים עדי ארץ, מגביה שפלים עד מרום'.

יכול להיות מצב, כי 'להשפיל גאים', זהו תיקון בשבילם. כי אדם גאה, ע"י שמשפילים אותו, הדבר מכפר לו על עוונותיו. אבל לא תמיד זה

'אביונים ודלים'. לגבי 'אביונים', זאת עניות יותר מן העני הרגיל. ולגבי 'דל', הוא עוד יותר מן האביון. כמו שביארנו בס"ד.

ישנם פוסקים האומרים, כי צריך לתת את המתנות לאביונים, דוקא לאנשים שהם בדלות גדולה מאד. הדבר מובא בספר פסקי תשובות [סי' תרצ"ד אות ב'] בשם ספר מקור חיים, הוא בעל שו"ת חוות יאיר.

וזה לשונו, יש לדקדק לקיים מצות 'מתנות לאביונים' לעניים מרודים ומופלגים שהם בגדר 'אביונים'. בהערה הוא מביא את הגמרא במס' בבא מציעא [דף קי"א ע"ב], אביון מרוב עניותו, אין לו בושת לבקש, והעני יש לו בושת. דהיינו, זהו מצב של עניות רבה. אביון הוא כ"כ עני ומסכן, עד שכבר אין לו ברירה, הוא כבר אינו מתבייש לבקש. כי אם לא, הוא ח"ו כמעט במצב של פיקוח נפש. משא"כ העני, שהוא עדיין יכול לסבול איכשהו, בדוחק. לכן, הוא מתבייש לבקש.

אומר המקור חיים, כי המצוה הזאת שהיא תקנת מרדכי ואסתר, ההלכה של מתנות לאביונים, היא דוקא במצב כזה. אם כן, צריכים לחפש אותם. לדבריו אי אפשר לפי"ז לתת מתנות לאביונים, לאנשים שיש להם הוצאות רפואיות, או לאדם הזקוק לחתן את ילדיו, או לצורך קניית דירה וכו'. למרות שהוא במצב קשה, אבל הוא אינו בגדר אביון, שהוא תאב לכל. המלה 'אביון' היא מלשון תאוה. וא"ז מתחלפת בבי"ת, תאבה. הוא כ"כ נחוץ, הוא רוצה כל דבר, כיון שמצבו כ"כ דחוק, והוא סובל.

ברם, אמנם כך אומר המקור חיים, ואולי טוב להדר ולעשות כך, אבל לא נראה שזאת דעת גדולי הפוסקים. נראה מדברי הפוסקים, שגם נזקקים אחרים בכלל דין זה. חשבתי להביא הוכחה לזה מדברי הגמרא במסכת מגילה. אך אינני יודע. אפשר אולי לדון בדברי הגמ' שם. אבל לפי דברי הרמב"ם, בודאי נראה שהוא אינו סובר כך.

הרמב"ם כותב [פ"ב ממגילה הלכה ט"ז] כך, וחייב לחלק לעניים ביום הפורים. הרמב"ם לא אמר, 'לאביונים', אלא 'לחלק לעניים'. אין פוחתין משני עניים. נותן לכל אחד מתנה אחת, או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין. שנאמר, זמתנות לאביונים, שתי מתנות לשני עניים. רואים שהרמב"ם לא דייק מן המלה 'אביונים', שצריך לתת דוקא לאביונים. אלא, לעניים. אעפ"י שהביא אח"כ את לשון הפסוק שכתוב אביונים, תבין מאליך שזה לאו דוקא הם.

גם מרן הש"ע כותב כך [או"ח סי' תרצ"ד סעיף א'], חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים. גם הש"ע לא כתב לשון 'לאביונים'.

ואכן בעל ערוך השלחן כותב [בסימן תרצ"ד סעיף ג'] בדיוק ההיפך מן המקור חיים. לדבריו, נכון שכתוב בפסוק זמתנות לאביונים, אבל הכוונה ק"ו עני. גם לגבי עני, שאינו מבקש, ישנה מצוה לתת גם לו. אם לאביון, שהוא כבר במצב כזה, שאינו מתבייש לבקש, ק"ו העני שהוא נחוץ ואינו מבקש. הוא אומר, שזהו קל וחומר.

אולי אפשר לדון בכך. אפשר שיש מקום לפירכא.

בכל אופן, להלכה ולמעשה בודאי שהדבר נכון.

וז"ל ערוך השלחן, יראה לי, דאף על גב דבתורה "עני" ו"אביון" שני דברים הם. כפי שאמרנו מקודם, ישנן תשעה לשונות, למושג עני. ישנן מלים נרדפות. כפי שישנן, ששון, ושמחה, גילה ורינה, דיצה וחדוה. טוב, בשטחיות מבינים שהכל אותו דבר. היינו הך. אבל מי שמדייק יודע, כי הדבר אינו לחנם. הלשונות מדוייקים לפי ענינם, וישנם ביאורים עמוקים להבדיל בין שמות נרדפים, הבדלים דקים. ולפעמים ישנן אפילו חילוקי דעות בכך בין המפרשים.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כמרכז לגבי מתנות לאביונים, זה בכדי שיהיה שמחה לאביון, וכן בכדי שכל עם ישראל יהיה משותף.

זאת חוץ מן החידוש הגדול שכתוב בקיצור פירוש מהר"ם אלשיך, שמתנות לאביונים זה לעילוי נשמת משה רבינו ע"ה. כבר דיברנו על כך בהרחבה לפני מספר שנים [שיעור מוצש"ק תרומה ה'תשע"ג], לא נחזור על הדברים. אבל צריכים לדעת, כי בזכות משה רבינו אשר התפלל על עם ישראל, מרדכי למטה ומשה רבינו למעלה, ניצולנו מגזירת המן הרשע.

הדבר רמוז בפסוק, **מִשְׁתָּה וְשִׁמְחָה** [אסתר ט', כ"ב]. 'משתה', אלו אותיות 'משה'. התי"ו רמוז למדת תפארת, כי זה רק בפסוק שנזכר מצות מתנות לאביונים. לפני כן, כשלא נזכרה, כתוב הפוך, **שִׁמְחָה וּמְשִׁתָּה** [אסתר ט', י"ט].

המשך בעניין תקיעות שופר בראש השנה, וסיכום שלושת התירועים על השאלה שנשאל רבי הא"י גאון לגבי תקנת רבי אבהו לתקוע תשר"ת.

דיברנו בשיעור הקודם בעניין התקיעות, לבסס את עניין שיטת רבי הא"י גאון, אביהם של ישראל, אחרון הגאונים בזמן וראשונה במעלה, הרבה ראשונים משבחים ומפארים את שיטתו, וכפי שאמרנו יכול להיות שאפי' הרמב"ם מודה לדבריו, למרות שבדרך כלל רוב המפרשים אוחזים שהרמב"ם אינו סובר בזה כדעת רבי הא"י גאון. ואינני יודע, האם הרמב"ם ראה את דבריו. אולי אם הרמב"ם היה רואה אותם, הוא היה מודה. בכל אופן, כפי שאמרנו, ישנו צד לפרש שגם הרמב"ם אומר כך.

פירושו של רבי הא"י גאון, מאיר את העיניים בהבנת סוגיית הגמרא, ובעז"ה אני מקווה שבשיעור הזה נראה כי הדברים עוד יותר מאירים ומזהירים.

הגאון רבינו יוסף חיים, בספרו חקרי לב – אמרי בינה [סימן ה'], מביא שאלה שנשאל בעניין זה בזה"ל, חקירה גדולה חקרנו בעניין תקיעת

אומר הערוך השלחן, כי בתורה רואים, שהלשון הוא מדויק. כדכתיב ב"תצא" לא תעשוק שכיר עני ואביון". אלו אינן סתם מלים. ושני דברים הם, כדאיתא בבבא מציעא [דף קי"א ע"ב] ד"אביון" יותר מעונה מ"עני". ולשון "אביון" הוא האובה ואינו משיג (רש"י שם), ונגד זה "אביון" אין לו בושת לבקש, והעני יש לו בושת. ואמרינן שם לעניין שכיר, דעני קודם לאביון עיין שם. מיהו על כל פנים, שני דברים הם. וכיון דבמגילה כתיבא ו"מתנות לאביונים", נימא דדווקא אביון ולא עני.

ומכל מקום אינו כן. וראיה דבפרשת ראה כתיב, "כי יהיה בך אביון וגו' כי לא יחדל אביון וגו' פתח תפתח את ידך לאחיך לענייך ולאביונך בארצך". הרי שפתח ב"אביון", וסיים בשניהם. אלמא, דהכל אחד.

ובסוף הוא אומר כדלקמן, הוא אינו מביא ראיות ומקורות לדבריו, אלא כך הוא אומר מעצמו. ולפי מה שהבאנו לעיל, הדבר יוצא מן הכתוב במפורש ברמב"ם ובש"ע.

עכ"פ הוא אומר שכך נראה לו, והא דכתיב "ומתנות לאביונים", רבותא קאמר. לא מיבעיא עני, שיש לו בושה, ובשכר שכיר הוא קודם. אלא אפילו לאביון, יצאת ידי חובתך, ואף על פי שהוא בעצמו מבקש ממך. וכל שכן לעני שמתבייש לבקש, ואתה מקדים ונותן לו, שיש מצוה יותר. כיון שלא נעים לו לבקש, למרות שהוא ג"כ זקוק, א"כ מה זה משנה באיזה נזקק מדובר. אמנם לא נעים לו, אבל כאשר תתן לו, אתה משמח אותו יותר. והרי זאת מטרת מצות מתנות לאביונים.

הרי לגבי מצות 'משלוח מנות איש לרעהו', ידוע שישנן חילוקי דעות בטעם המצוה. או בשביל שתהיה לו סעודת פורים בהרוחה, או בכדי לתקן את י"שנו עם אחד מפוזר ומפורד'. אלו הטעמים הכתובים במפרשים, מהר"ר שלמה אלקבץ, ובעל תרומת הדשן. והפוסקים דנים בנפק"מ בכך, מהו הטעם?

שופר בראש השנה, דמצינו בגמרא וכו', הוא מביא את המשניות ואת הגמ' במס' ראש השנה, סדר תקיעות וכו', כמה שיעור תקיעה וכו', ובסופו של דבר תקנת רבי אבהו לעשות תשר"ת וכו'.

ועל זה חקרנו חקירה נפלאה, מצוה יקרה ונשגבה כזאת, שכל חיי השנה כולה תלויים בה, לא היו דורות הראשונים עושים אותה כתקנה, עד שבא רבי אבהו ותיקן אותה?

כיצד יתכן דבר כזה?

ואם נאמר כי מדור משה רבינו ע"ה ודורות השופטים והנביאים והתנאים היו עושים אותה כתקנה, וקודם דור רבי אבהו נשתכחה ואסתפקא להו, עד שבא רבי אבהו ותיקן אותה תיקון נכון, שכל ישראל נהגו בו עד דורות אלו, גם זה לא יתכן לאמרו, יען כי מצוה היא קבועה בכל שנה ושנה, שכל ישראל חייבים בה ומקיימים אותה, איך תשתכח?

במלים אחרות, הוא רומז למה שנזכר בדברי הרמב"ם, שמרוב הגלות שכחו מכך. אבל איך יכול להיות, שישתכח דבר כזה? הרי זהו דבר, שעושים אותו בכל שנה ושנה.

ואם הספק הוא במניין ומספר, שמסתפקים אם הם שש או תשע, יתכן שיש מי שיחשוב שנשתכח המניין. אך שברים ותרועה, הם שני סוגים, ואינם מתחלפים. ואיך ישכחו איך היו עושים תרועה, או שברים, או שתיהן. ואיך יסתפקו חכמי הדור, בדבר שהוא פשוט, ונעשה בכל קהילות ישראל. ולמסתפק אומרים לו, פוק חזי מאי עמא דבר.

גם רצינו לדעת, זאת הכוונה שהתקין רבי אבהו, לתקוע תשר"ת תש"ת תר"ת, אשר כל ישראל אווזים בה ומקיימים אותה בתורת חיוב, אם היה משה רבינו ע"ה ודורו נוהגים בה, או לאו. מה עשה משה רבינו? האם משרע"ה עשה זאת, או שלא?

דלפי הזוהר, כולו צריכי, ולא משום ספיקא הן. על כן עלינו לחקור, איך היו עושים דור משה רבינו ע"ה ודורות הנביאים. על הכל יורנו, ושכמ"ה. זהו ר"ת, ושכרך כפול מן השמים.

עונה להם הגרי"ח כך, תשובה, חקירה זו שלכם, נשאלה מן רבינו האיי גאון ז"ל. מה שאתם שואלים, זאת השאלה שנשאל כבר רבי האיי גאון. ועל זה הוא הביא את התירוץ שהוא כתב, שאין כאן ספק, כולם יצאו ידי חובה, כל התקיעות הן כדת וכדין. אין כאן ספק הלכתי, אלא רק חילוקי מנהגים. וכולם מודים, שיצאו ידי חובה. הוא מאריך שם, להביא את השיטות והדעות.

לפני שנמשיך, נאמר נקודה נוספת. עד כה יוצא, כי לגבי השאלה הזאת, יש לנו שתי תשובות. או לפי דעת הרמב"ם, וכך הוא הפשטות, שזהו בגלל שהיה ספק. אבל זהו דבר שקצת קשה לקבלו. או כדעת רבי האיי גאון, שזה רק נראה ספק, אבל בעצם כולם אמת, ויוצאים יד"ח בכל אחד.

ישנה שיטה נוספת, שיטה שלישית, והיא דעת ספר המכתם, האומר כי שכחו מכך בגלל שהיה שמד רח"ל, היתה גזירת המלכות שאסור היה לתקוע, מסתבר במשך כמה עשרות שנים, אינני יודע כמה, לא כתוב, עד שהיה מצב ששכחו מכך.

שאלה מהקהל: זאת אינה דעת המאירי?

תשובת מרן שליט"א: לא. המאירי אומר, כי בגלל שהיו חילוקי מנהגים, החכמים נסתפקו מה הוא העיקר. דיברנו על כך בשיעור הקודם. והמכתם אומר דבר חדש.

כמדומני, כי ספר המכתם, הינו היחיד שאומר זאת. הוא אינו אומר כך בשם עצמו, אלא בשם 'יש שאומרים'. כך לשונו [דף 20], כי מפני שמד שהיה בימיו, נשתכח הדבר. ולא היו יודעים, אם הלכה כרבי יוחנן, או לאו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מלחמה. אולי היינו חושבים, או שישנם פירושים כאלה, שהגויים פשוט גזרו על המצוה הזאת. הפחידה אותם התקיעת שופר, הקול הגדול הזה הטריד את מנוחתם (לא בגלל הכרזת מלחמה נגדם). או שהיה להם איזה עניין בדוקא, כנגד התקיעה.

בכל אופן, כך כתוב בתלמוד ירושלמי, שהם חששו מכך. רבינו חננאל מביא זאת [שם], פעם אחת תקעו בתפילת שחרית, והיו השונאים סבורים שמא עליהן הן הולכין, ועמדו עליהן והרגום. הגויים חשבו, שהיהודים תוקעים בכדי לעשות מלחמה. מכריזים מרד, ומתאספים למלחמה פתאומית. הם עמדו עליהם, והרגו אותם, כיון שהם חשבו שזהו מרד נגדם. לכן, העבירו אותם, לתקוע במוספין, לאחר ששעות, שאז הם כבר הלכו.

והריטב"א אומר, כי זה אינו בגלל שהם חשבו שזה כבר נגמר, שהם כבר לא יתקעו, אלא שכבר היה חס, כחום היום, לכן הם כבר לא יכלו להישאר, ואז היהודים ניצלו זאת ותקעו.

אולם, סוף סוף הם אכן תקעו, זה לא שהם לא תקעו בכלל, כמו שמובן מספר המכתם. אבל מוצאים זאת, בכמה מקומות בכל אופן, שישנם כאלה המפרשים כך, והדבר מתאים למה שהביא ספר המכתם, שהיו מצבים שממש לא תקעו בכלל.

שאלה מהקהל: בכל העולם לא תקעו? בכל המדינות? היתכן?

תשובת מרן שליט"א: בארץ ישראל בכל אופן. נכון. זה מה שגרם את הבלבולים, שהיו מקומות שעשו כך, והיו מקומות שעשו אחרת. הרי הרומיים שלטו בארץ ישראל, ובעוד הרבה ארצות, אז יכול להיות שהגזירה היתה על כל הארצות שעליהם הם שלטו.

שאלה מהקהל: א"כ נשארו יהודים באיזו מדינה שתקעו?

אינני יודע מדוע המו"ל לא הבין את ההמשך, את הסיפא. המו"ל טוען, לא נתברר לי, דלכאורה כוונת רבינו למימרא דריו"ח לקמן בע"ב, ומה עניין זה לדברי רבי אבהו, וצ"ע. לכאורה, מה זה קשור לרבי אבהו?

אבל, הדבר פשוט. הרי בסוגיא שאחרי כן, שם בגמ' ראש השנה, בעמוד ב', רבי יוחנן אומר כי אם שמע תשע תקיעות בתשע שעות, יצא ידי חובה. א"כ לכאורה, מה כל הבעיא של רבי אבהו? האם זה ספק, ושזה מפסיק? הרי זה לא גרע מתשע תקיעות ביום? לכן הוא אומר, אכן נכון, אבל הם נסתפקו האם רבי יוחנן צודק, או שלא. ומתוך הספק, הם עשו תשר"ת תש"ת תר"ת. הדבר הזה מובן.

בכל אופן, לפי החידוש של ספר המכתם, שזה נעשה מפני השמד, א"כ הדבר מיושב היטב. אמנם, לא כ"כ פשוט לומר, שהיה שמד עד כדי כך, שישכחו מה הם התקיעות. היכן מצינו זאת? איפה זה נזכר? אכן מצאנו כי היתה גזירת המלכות בזמנם, אבל זה לא שלא תקעו בכלל.

בגמרא ראש השנה [דף ל"ב ע"ב] כתוב במשנה כך, העובר לפני התיבה ביום טוב של ראש השנה, השני מתקיע. ובשעת ההלל, הראשון מקרא את ההלל. דהיינו השני מתקיע בתפילת מוסף. ובזמנים שישנו הלל, זה אחרי תפילת שחרית.

והגמ' שם דנה, מה הסיבה לכך? ברב עם הדרת מלך, או זריזין מקדימין למצוות. מדוע לא קבעו לתקוע בשחרית? אמר רבי יוחנן, בשעת גזירת המלכות שנו. הגירסא הנכונה, בשעת השמד שנו, כמובא בדקדוקי סופרים. רק בגלל הצנזורה שינו וכתבו 'גזירת המלכות'.

מפרש רש"י שם, אויבים גזרו שלא יתקעו, והיו אורבין להם כל שש שעות לקץ תפילת שחרית, לכך העבירו לתקוע במוספין.

האויבים היו מפחדים, כאשר היהודים היו תוקעים בשופר, שמא הם מכריזים כאן

תשובת מרן שליט"א: אבל מרכז התורה, היה ארץ ישראל. במרכזי התורה, היה כך. א"א לסמוך על מסורת קהילות קטנות בודדות שאין שם תלמידי חכמים.

למשל, ישנה משנה במס' ר"ה, לגבי התקוע לתוך הבור. לכאורה, למה הוא תקע לתוך הבור? מדוע הוא עושה כך? אמר הר"ר יצחק גיאת בשם רב הא"י גאון, דברים הללו היו צריכים להם בימי השמד והמלכיות, שהיו מתיראים מהם לתקוע בגלוי. לכן, היו מתחבאים ותוקעים. א"כ יוצא, שבמצבים האלה, היו כאלה שלא היו להם את העצות האלה, או שבכל זאת תפסו אותם.

ישנו מקור נוסף לכך, בגמ' ר"ה ודף ל"ד ע"ב, לגבי מי שיש לפניו שתי ערים, באחת יודעים לתקוע, ובשנייה יודעים את הברכות. לכאורה, מה הפירוש שבעיר הזאת לא יודעים לתקוע? איפה ישנם דברים כאלה? ישנם כאלה המפרשים, כי המדובר שאין שם מישוהו בקי לתקוע. כך אומר התניא רבתי. והמאירי אומר, כי המדובר שאין להם שופר. אבל בעל המאור אומר, כי המדובר בימי הגזירה, שהיו מתיראים לתקוע.

בעיר הזאת, פחדו, אולי כיון שהיו שם הרבה גויים, היה שם שלטון קבוע, מקום יותר מרכזי. אבל בעיר השנייה, לא היתה כ"כ בתחומם, לא היתה עליהם כ"כ אימה, כי לא היו שם הרבה גויים מלשינים וכו'. לא משנה. בכל אופן, בעיר הזאת לא תקעו, כיון שהיתה גזירה.

א"כ מוצאים שהיו דברים כאלה, מצבים של פיקוח נפש, ולא היו תקיעות בכלל שנים רבות. מאז שכחו, וכשבטלו הגזירות, נתעוררו אח"כ ספיקות.

העניינים הללו מובאים בתוך מאמר יום תרועה יום יבבא, שבכלל ספר דברי מנחם (מאת הרב מנחם מנדל כשר, ירושלים ה'תשמ"ג) חלק רביעי דף ל"ח (ד"ה ולענ"ד) ודף ט"ל (ד"ה ויש).

הבאתי זאת בכדי להסביר קצת, את שיטת ספר המכתם.

דרך אגב, לגבי הספר דברי מנחם, אמר לי הגרש"ז אוירבך זצ"ל על המחבר, בעל תורה שלימה, כאשר באתי לבקש ממנו הסכמה, בימים ההם, כמדומני על שו"ת עולת יצחק חלק א', הוא אמר לי, אתה לא צריך, אם כתבת עם הרב כשר... הוא אדם גדול.

האמת היא, שלא כ"כ ידעתי כמה הוא גדול, עד שראיתי את הנושאים כאן בהלכות ראש השנה, זאת אינה אריכות ובקיאיות, אלא ממש עמקות, מבהיל. לפי הדברים והחידושים שהוא מחדש כאן, הוא מברר זאת בהיקף עצום, לא ראיתי מי שכתב כך, גם בהיקף וגם בעיון. לא לחנם, הוא הוציא לאור הרבה מן הספרים של הגאון הרוגוצ'ובר.

לא התכוונתי לדבר על זה, אבל כיון שכבר אמרתי זאת, אשלים את העניין, ואומר את ההמשך. כאשר הגרש"ז אוירבך אמר לי כך, 'אם כתבת עם הרב כשר וכוונתו לספרנו האותיות המשונות בתורה, שנדפס בתורה שלמה כרך כ"ט, אזי אינך צריך הסכמה, כי הוא אדם גדול'. לא ידעתי מה לענות לו, איך להגיב בדיוק, לכן אמרתי לו, נפלט לי כך מהפה, 'אבל יש לו מתנגדים'. אז הוא ענה לי, 'הוא אדם גדול, ויש לו מתנגדים'.

דהיינו, וכי בגלל שיש לו מתנגדים, הוא לא אדם גדול? הוא אדם גדול, ויש לו מתנגדים.

הערה מהקהל: אם יש לו מתנגדים, הדבר סימן שהוא אדם גדול.

תשובת מרן שליט"א: אוה, אולי זה גם סימן. החת"ס אומר, אין לך יעקב שאין לו לבן...

בסוף הגרש"ז"א נתן לי עצה טובה. תכתוב בשער, שאתה מחבר הספרים כך וכך. שאז בודאי אין צורך להסכמת, כי המחבר מוכר וידוע. וכך עשיתי.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אולם, ישנו כאן דבר קצת מוזר. בציור התקיעה, הוא אינו עושה קו ישר פשוט, כפי שבספרים האחרים, כגון בתכאליל, אלא הוא עושה נקודה, קו, ונקודה בסוף. וכן לגבי השברים, הוא עושה נקודה, שבר ונקודה, וכן הלאה. לכל שבר, יש נקודה בהתחלה ונקודה בסוף. כביכול, מעיין בליטה. ובתרועה, הוא לא עשה נקודה, לא בתחילה ולא בסוף.

בשלמא לגבי הנקודה שבסוף, אם הוא היה עושה נקודה רק בסוף, הדבר היה טוב. זהו כפי שאנו עושים קול סיום לתקיעה. איננו גומרים את התקיעה בעצירה, בסגירה רגילה, אלא בניגון שגומר [מין שליט"א מדגים זאת]. זהו כפי שאיננו גומרים פסוק, בעצירה, אלא עושים ניגון. כל קול, בַּמְשָׁף הַיָּבֵל [שמות י"ט, י"ג], לכל קול ישנו סיום.

אמנם ישנם כאלה המפקפקים על כך, אבל כבר הסברתי זאת בס"ד בעיני יצחק על שלחן ערוך המקוצר [סימן ק"י הערה ל"ז], הבאתי את הבסיס ואת המקורות לכך, ושכך כתוב בספר המנהיג במפורש, הוא עושה קו, עם בליטה בסוף.

לכן בעניינינו, אם רס"ג היה עושה רק בליטה בסוף, זה היה טוב. אבל, הוא עושה בליטה גם בהתחלה.

על כך מתפלא, בעל דברי מנחם ודף מ"ז. וז"ל, הנקודה שבראש הקו הארוך של התקיעה ובסופה, וכן בקו של השברים, אין לה ביאור. ויותר מתאים הציור שבסידור רב עמרם גאון דלהלן, קו ישר לגמרי. דהיינו, רב עמרם גאון, שהיה אחרי רב סעדיה גאון, הוא עושה קו ישר. א"כ, מה קרה כאן?

האמת היא, כי ישנו שם דבר תמוה, כי רס"ג אומר לגבי השברים, שכל שבר אחד הוא שלישי מהתקיעה, אבל בציור הוא עושה זאת אותו הדבר. כל קו, כאורך התקיעה ממש. זהו דבר מוזר. כנראה שהמדפיסים לא שמו לב,

ביאור העניין הוא, כי מטרת ההסכמות מגדולי ישראל, כיון שפרץ הדפוס בעולם, אפשר אם כן ח"ו שמחבר בלתי הגון יפיץ ויפרסם דעות כוזבות באיצטלא יהודית הלכתית. הלכך הגדולים בודקים קודם את הספר ואת המחבר, ואם אינו מתאים הוא לא יקבל את הסכמותיהם. זהו שורש עניין ה"הסכמות" שהונהג בדורות האחרונים, וכמו שהסביר החת"ס בתשובותיו חושן המשפט סימן מ"א. ממילא מחבר ידוע, בפרט שכבר קיבל בסכמות על ספרים קודמים שלו והם ידועים, די שיכתוב בשער שהוא מחבר הספרים כך וכך.

צורת ציור התקיעות תשר"ת והסברן.

בספר דברי מנחם וחלק רביעי דף ט"ל, זהו שו"ת ובירורי הלכות שהוא חיבר, חוץ מכל ספריו האחרים, הביא את שיטת רבי סעדיה גאון הכותב כך, מספר הקולות שנתקע בו, עשרה קולות מחולקים לשלשה חלקים. החלק הראשון, תקיעה, שלשה שברים, תרועה, תקיעה. והחלק השני, תקיעה, שלשה שברים, תקיעה. והחלק השלישי, תקיעה, תרועה, תקיעה. והתקיעה, היא קול ארוך ממושך. והשברים, שלשה קולות קצרים, שכל אחד מהם הוא כשליש הקול הארוך. והתרועה, קול ארוך רועד, כאורך הראשון. וזאת צורתם.

זהו אחד מן המקורות המפורשים, כפי המסורת שלנו התימנים. והוא מצייר זאת שם. את התקיעה הוא מצייר, קו ארוך. ואת התרועה כמו שלשלת, ואת התקיעה האחרונה כצורת התקיעה הראשונה. זהו כעין מה שמצוי בספרי התכאליל שלנו.

אבל בכל זאת, ישנו הבדל. בספרי התכאליל, עושים את את התקיעה בצורת קו ארוך רגיל, ואת השברים עושים בצורת שלשה קוים קצרים, שלוש נקודות. ואת התרועה, כמו שלשלת. גם בספר הזוה"ק כתוב, כי התרועה היא כמו שלשלת. ואת התקיעה האחרונה, בצורת קו רגיל.

מסתמא הם טעו, הם לא העתיקו נכון מהכת"י, כיון שהדבר אינו יכול להיות. צ"ל קווים קצרים. אבל לגבי העניין דלעיל, בעל דברי מנחם כותב שהדבר אינו מובן.

והוא מציין, וראה לקמן אות ס"ז מ"ש מהריטב"א והרמב"ן, שהתקיעה צריכה להיות קול פשוט מתחילתו ועד סופו, לא כאלה שעושים בסופה איזה סלסול. אדרבה, לפי דבריהם אין את זה, אבל נניח שישנם כאלה שאכן עשו זאת. אולם תסביר לי לפי דבריהם, מה זאת הנקודה בהתחלה? כוונתי לומר, לפי דברינו, זה טוב שישנה נקודה בסוף. גם לגבי השבר, לא מסיימים כל שבר בעצירה פתאומית, אלא עושים קול סיום.

אינני יודע, כיצד בעל דברי מנחם שכח את מה שהביא שני עמודים לפני כן בהערות. כנראה זה נוסף בזמן אחר, ולכן הוא לא קישר בין הדברים. עכ"פ חושבני, כי יש לו תירוץ, מדברי עצמו.

בדף ל"ח הוא מביא כך, מצאתי חידוש בעניין זה בספר לקט יושר, תלמידו של תרומת הדשן [או"ח עמ' קכ"ה], וזכורני שדרש כו', צריך להתחיל התקיעות בקול רם, כדי שישמע תחילת התקיעה. דהיינו, באופן הרגיל, האדם מתחיל בקול נמוך, ולקראת הסוף הוא הולך ומתגבר. התוקע אינו יכול לתקוע בקול חזק כל הזמן. אם הוא יתחיל חזק, הוא נחלש. הוא צריך לשמור את כוחו בשביל ההמשך. אבל לדבריו, עלול להיות שלא ישמעו את ההתחלה. בפרט אם המדובר בבית כנסת גדולה, עם ציבור גדול, האנשים שמרחוק לא ישמעו. לכן הוא אומר, שצריך להתחיל בקול רם, שההתחלה תהיה כך, ואח"כ אתה יכול לרדת.

והסיבה היא, משום דאמרינן, שמע מקצת תקיעה, לא יצא. אם האדם לא שמע את הכל, הוא לא יצא. עליו לשמוע מן ההתחלה ועד הסוף. אם שמעת חלק, זה לא מספיק, אפילו

שיש בזה שיעור ועיין בשלחן ערוך סי' תקפ"ז סעיף ד', ובמפרשים שם]. אבל כשמתחיל התקיעה בקול נמוך, בקל יבוא שאין נשמע התקיעה כולה ע"כ.

אומר על כך בעל דברי מנחם, ולא ראיתי מובא דבר זה. וזה הערה נכונה, כשתוקע בשביל רבים.

לפריזה, הדבר דלעיל מובן. אפשר ליישב זאת כך. רס"ג עשה את הנקודה, בכדי לומר שתתחיל חזק, וגם תגמור עם מעין שבירה לסיום. ואותו הדבר לגבי השברים. אמנם לגבי התרועה, הוא לא עשה שום נקודה, לא בתחילה ולא בסוף. כנראה לא לקלקל את קול הרעידה, שלא יראה כשבר לא בתחילתה ולא בסופה.

דרך אגב, ראיתי כעין זה גם בתכלאל אחד ישן כת"י [מצורף צילום בסוף החוברת בעמ' 22-23], וזהו דבר מעניין. כי בכל התכאליל שראיתי, עשו לתקיעה קו ישר, ורק באחד אני רואה שינוי. ודוקא הוא דייקן, לא מסתבר שהוא עשה סתם. איך אני יודע שהוא דייקן? כי אני רואה שהוא עושה את הגעיות, כגון 'רחם ארחמנו', וכדומה. הוא מנקד בקי. אבל הופתעתי לראות שהוא עשה את התקיעה, כמו האות וא"ו. למה אתה עושה לה ראש בהתחלה? בסוף, הוא לא עשה. רק בהתחלה. אבל לפי דברינו דלעיל, הדבר מובן. אך לא שמענו מי שעושה כן, וכל שכן שלא הקפידו בקהילותינו על כך.

ואחרי השיעור, ראיתי כי לפני כן יש עוד כמה מלים שם בלקט יושר, המחזקות את מה שביארנו בס"ד, בזה"ל, טוב לעשות שבר קטן בהתחלת התקיעות, וזכורני וכו'. הדבר הובא בס' שרשי מנהג אשכנז חלק רביעי דף רפ"ז רפ"ח, ושם יש אריכות על מסורת קדומה אצלם לעשות כך. ובדף רפ"ב רפ"ג מובא ציורי התקיעות בשם ספר המנהיג, ומכת"י ספרדי משנת הרע"ח, ויש שם ראש, כעין התכלאל דלעיל].

שערי יצחק – השיעור השבועי

אולם ראיתי, שהוא דן בכך במפורש, וכותב בזה"ל, העולה מדברי רבינו הא"י גאון הוא, שהתורה אמרה 'יום תרועה'. ואם יעשו גנוחי בלבד, יוצאים ידי חובה, דזה נקרא תרועה. ואם יעשו ילולי בלבד, גם כן יוצאים ידי חובה, דזה גם כן נקרא תרועה. וכל שכן אם יעשו שניהם. ואין בזה חשש הפסק, כיון דשניהם עניין אחד, שהוא עניין בכי, וכנזכר לעיל.

ומה שאמר 'מספקא ליה דילמא גנח ויליל', לאו ספק ממש לעניין דינא, אלא לחילוקי המנהגות קורא 'ספק'.

וקודם רבי אבהו, היו מקומות נוהגים גנוחי בלבד, כי מנהג הבכי של אותם מקומות כך היה. ויש מקומות שהיו נוהגין ילולי בלבד, כי מנהג הבכי של אותם מקומות כך היה. ובאמת, כולם יוצאים ידי חובה מן התורה, דאלו ואלו נקראים תרועה. רבי' הא"י גאון, אומר יסוד. ה'תרועה', זה יבבא, יללה, בכי. אם כן, מה זה משנה איזה צורת בכי? והסיבה שאלה עשו כך ואלה עשו אחרת, מפני שכל אחד עשה כפי איך שבוכים אצלו. אצלם בוכים כך, ואצלם בוכים אחרת.

דרך אגב, צריכים לחקור מה יהיה הדין, אם מישהו יעשה בכי שלא לפי מקומו, במקום שלו זה לא בכי, אלא במקום אחר. האם הוא יוצא ידי חובה?

לכאורה, הרי המטרה היא לעורר את האדם לחזור בתשובה, לבכות על עוונותיו. ממילא, אם לגביו אין בכך משמעות של בכי, אז לא יעזור שבמקומות אחרים זה כך. אבל בזמנינו, חושבני שכבר הכל נתערבב. קיבוץ גלויות, מכאן ומשם, במקום אחד. ישנם את כל הקולות. וא"כ זה בבחינת 'כל הקולות כשרים בשופר'. כבר מכירים את כל הסוגים. אלה כך, ואלה כך. כאשר עושים את הכל, אין בעיני. אבל לגבי זמנם, שהיו קבועים במקומותם, אולי קצת היה מקום להסתפק בכך.

צילום שני הדפים מהתכלאל הנז', קיבלתי לפני כשנה, באמצעות ידידנו הרב יהונתן אדוור שליט"א. ויישר חיליה לאורייתא (המקור בספריית אנלאו, מספר 3015). אמנם הוא הבין כי הבליטות שבציורים מוכיח שיש סיום לקול התקיעה והתרועה. אמרתי לו, אבל זה למעלה, ולא בסוף, וכמו שמצוייר לנכון בספר המנהיג שהבאתי בעיני יצחק על שלחן ערוך המקוצר. ענה, זה על שם שנאמר "עלה" אלהים בתרועה ע"כ. אבל מובן שזה בודאי לא מסתבר, כי דרך כתיבת האותיות היא מלמעלה למטה, ובתחילה אין קול בולט (רק אכן ישנם העושים כך בתרועה, שמתחילים קול ישר, פחות מג' טרומיטין, כמו שכתבתי בס"ד בעיני"). ועוד, שהרי השברים שהם קווים קצרים, עשה למעלה מקבילים לתקיעה ולתרועה, ולא בסוף, שמע מינה. יותר נראה שנתכוון הכותב לעשות צורת נו"ן פשוטה, שכן כך היא מתעקמת גם בכתיבתו, וצורת וא"י לשברים, לכן עשה בליטות למעלה.

וועדיין קשה קצת מדוע הוזה אורך התרועות לתקיעות, דלא כרמב"ם? ועוד, וכי אורך השברים כחצי התקיעה? לגבי השאלה הראשונה, יש לומר שהיו נוהגים כרס"ג, שהתקיעה והתרועה שווים בארכם, כמו שישנם גם בזמנינו.

השלמה בעניין התקיעות שיתקעו ביום חירותינו.

נחזור לדברי האמרי בינה, שהביא את רבי' הא"י גאון, וכתב את העולה מתוך הדברים.

דבר זה, יפתור לנו בדרך אגב גם את השאלה שהבאתי בשיעור הקודם. אמנם לא סגרתני אז את הנושא, אבל אמרתי לגבי 'תקע בשופר גדול לחירותנו', בעניין השאלה איך יתקעו לעתיד לבוא, כי אולי הדבר יהיה תלוי במחלוקת רבי' הא"י גאון והרמב"ם.

תמהתי, כיצד האשכנזים, וכן הספרדים שנגררו אחריהם, שינו את התרועה. הרי בהרבה ארצות, עשו את התרועה כפי שאנחנו עושים, קול מתרעש, קול רועד. או לכל הפחות, לולולו, בלשון. בשנים האחרונות, רבים מהספרדים שכחו את המסורת שלהם, והם עושים טו טו טו. איפה זה בכי? מישהו שמע אדם הבוכה כך? טו טו טו, זה בכי? אינני יודע, אם יש קול בכי כזה בעולם. בשלמא קול רועד, כפי שאנחנו עושים, זאת צורת בכי. או כפי שעושים העיראקים והפרסים והבוכרים, לולולו. זה דומה. אבל טו טו טו, זה לא קול בכי. הדבר נשמע מוזר. צריך עיון, כיצד זה מתיישב.

והוא ממשיך ואומר, אמנם ודאי מצוה מן המובחר הוא, למעבד תרוויהו, גנוחי וילולי, דהיינו לתקוע תשר"ת. יען כי לפי סודם של דברים, יש תיקון נעשה למעלה בגנוחי, ויש תיקון נעשה בילולי, ולכן עדיף למעבד תשר"ת.

ובודאי משה רבינו ע"ה וכל גדולי ישראל היו עושים תשר"ת תמיד בכל דור ודור. אך לא היו מעמיסים מנהג זה של תשר"ת על כל קהילות של המון ישראל לעיכובא.

דהיינו, מי שעשה זאת, עשה כך לחומרא, כי הדבר אינו מעכב, יוצאים יד"ח גם בלי זה, אז למה להעמיס עוד דברים בגלל איזה עניינים. מספיק שתעשה תשר"ת, או תש"ת או תר"ת. אבל הצדיקים, יחידי סגולה, עשו גם את זה. לא בתורת חובה.

אלא אותם שהיו נוהגים לעשות תש"ת בלבד, היו עושים. ואותם שנוהגים בתר"ת בלבד, היו עושים. וכמו עניין תפילין דרש"י ור"ת, דגדולי ישראל היו מניחים שתיהן, כך ידוע בשם האר"י, אבל המון העם נוהגים באחת, לא העמיסו עליהם לעשות שתים לעיכובא. וכן הדבר הזה.

ונמצא, שלשה מנהגים היה. האחד, מנהג תשר"ת, והיה זה אצל אנשים מועטים, גדולי ישראל בלבד. והשני היה מנהג של תש"ת. והשלישי מנהג של תר"ת. ואלו הב' מנהגים, תש"ת ותר"ת, היו מפושטים בכל קהילות ישראל. יש עושין תש"ת בלבד, ויש עושין תר"ת בלבד. כל קהילה לפי מנהג הבכי של מקומה, וכנזכר לעיל.

ובזמן רבי אבהו, נתעורר רבי אבהו על חילוקי המנהגים הנזכרים לעיל, שנעשו ישראל אגודות אגודות חלוקות. ותיקן בקסרי תחילה, לעשות כל הג' מנהגים הנזכרים לעיל, ביחד. שהם מנהג תשר"ת, ומנהג תש"ת, ומנהג תר"ת.

ולמה דוקא בקסרי? והוא תיקן זה תחילה בקסרי, שהיה שם ריבוי עם, ובתי כנסיות רבים שיש בהם כמה קהילות. ומה יצא הדבר, שנעשה סייעתא דשמיא, שנתפשט התיקון זה שלו לעשות ג' מנהגים הנזכרים, בכל תפוצות ישראל.

זאת סייעתא דשמיא. לא נהיתה מחלוקת מכך, כולם קיבלו את הדבר. היה רצון מאת ה', כנראה שיש צורך, בכל הדורות, מה זה פועל בעולמות העליונים, לשכך את הדין, מכל המקטרגים נגד עם ישראל.

ונעשו כל קהילות ישראל שווים במעשה המצוה הזאת, ועד עתה, ועד לעתיד לבוא, כן יקום וכן יהיה.

אתם שומעים? כתוב כאן במפורש, שכך יהיה גם לעתיד לבוא.

והערת העורך: אולי כוונתו לתקיעות של ר"ה לעת"ל? תשובת מרן שליט"א. אכן, על זה הוא מדבר. אבל מסתברא דהיינו הך].

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: לפי הרמב"ם, אז נתבלבלו, שכחו מכך. לא בגלל שבאיזה דור מסויים לא תקעו, אלא היו חילוקי דעות כיצד לעשות זאת. כגון כל חילוקי המנהגים שישנם כיום. לדוגמא, חילוקי הנוסחאות או המבטאים. הדבר נהיה, במשך הדורות. לא בגלל שהפסיקו יום אחד, אלא שחלו שינויים. כגון, אלה חשבו, שזה לא דוקא, ועשו שברים יותר ארוכים. בגלל הריחוק, בין כל הארצות השונות, יצא להם כך. לא שהיה דור, שהיתה בו הפסקה, אלא הריחוק והגלות וחוסר הידיעה גרם שאנשים השתבשו. כפי שבדורנו ישנן חילוקי מנהגים, שנגרמו לפעמים מתוך טעות בהבנה.

הערה מהקהל: כמו לגבי קשר תפילין של ראש? מרן שליט"א דיבר על כך בזמנו, שהדבר נגרם מחמת כך.

תשובת מרן שליט"א: נכון. גם דבר זה, כיצד לעשות את הדל"ת. לא שזה הפסיק פעם, אלא שזה אמר שיותר טוב לעשות את הדל"ת כך, וזה עשה כך, זה הוציא את הרצועה מצד זה וכו'. סברות שונות.

ליתר שאת נוכיח את זאת מהסגנון של ספר המכתם בעצמו, דהיינו שהרמב"ם הוא שיטה אחרת. כי אחרי שהביא דעת האומרי שהיה שמד בימיו של רבי אבהו, הוסיף אחרי כן, והרמב"ם כתב שנסתפק לנו הדבר וכו' יעו"ש. מובן דפשיטא ליה שזה הסבר שונה.

הערה מהקהל: אבל זהו אותו טעם. זאת שכחה, וזאת שכחה.

תשובת מרן שליט"א: לא. הטעם של הרמב"ם, שזה משום שכחה, קשה לקבל זאת. הרי עושים זאת בכל שנה שנה. א"כ, כיצד שכחו? איך הדבר יתכן? לדוגמא, ננסה לדמיין כיום בזמנינו, יכול להיות דבר כזה, שישכחו? לא מסתבר. א"כ, כיצד שכחו. וגם אם היתה שכחה, זה יתכן להיות רק בדברים דקים. אבל

זהו כפי שאמרתי לעיל. דהיינו, אם נאמר שהדבר כפשוטו, כפי שנראה מהרמב"ם, שזהו ספק, א"כ לעת"ל לא יהיה ספק, משה רבינו יבוא ונשאל אותו. כתוב בתורה 'יום תרועה', מה צריך להיות? או נשאל את אליהו הנביא. הם יפתרו לנו את הספק. אבל לפי המהלך הזה של רבי האי גאון, זה אינו ספק, כולם זה אמת, ויש בכך עניינים, לכן עשו ויעשו את כל הדברים האלה.

א"כ מסתבר, כפי שאמרנו, כי גם השופר של משיח צדקנו, זרובבל, 'כמא דשמעתון קל שופרא הדין, כן ייתי זרובבל בר שאלתיאל ויתקע בשופרא רבא דיליה'. גם אז יהיו התקיעות מהסוג הזה, כי כולן הן אמת, אין כאן שום טעות, הדבר לא נעשה מתוך ספק של חסרון ידיעה, אלא כולם צודקים.

שאלה מהקהל: אבל לא טו טו טו?

תשובת מרן שליט"א: את זאת, מסתבר שיבטלו לעת"ל. אכן, אתה צודק. חוץ מזה וכיו"ב. יפה מאד.

האמת היא, שמסתבר כי אלה אשר עשו את הטו טו טו, הם פשוט עשו כך כיון שראו שלא היו כ"כ מומחים. הרי בכדי לעשות את התרועה שלנו, צריך מומחיות גדולה. אפילו לגבי הלולולו, שעושים בלשון, הם אומרים שרק בקיאים עושים זאת. א"כ, כיון שהם ראו שהרבה תוקעים לא עושים את התרועה בצורה טובה, לא שומעים טוב את הרעדה, לכן אמרו להם לעשות טו טו טו, בכדי שזה יהיה יותר ברור. אבל בסופו של דבר, איבדו טובה הרבה. אדרבה, הם היו צריכים להתאמץ לעשות את המקור. הם עברו לזה, והפסידו. מסתמא, לעתיד לבוא, הם אכן ידעו לעשות כפי שצריך.

שאלה מהקהל: מהו ההבדל, בין הרמב"ם הכותב שזה מפני הצרות, לבין ספר המכתם הכותב שזה מפני השמד?

לפי המכתם, שהיה שמד, שהיתה הפסקה, זה יותר מתקבל. אם עשרות שנים לא שמעו תקיעות שופר, אז נהיה בלבול. הכי הרבה עשי זאת ביחידות, וביחידות אין ביקורת, ממילא האנשים הגיעו למסקנות, כל אחד לפי דרכו.

הערה מהקהל: א"כ יוצא, כי חלק לא קיימו מצות תקיעת שופר מדאורייתא.

תשובת מרן שליט"א: נכון. לפי דעת הרמב"ם, חלק טעו, ולא עשו נכון.

דברי הבית דוד בעניין הוידי בין התקיעות, וקושיות מרן שליט"א על דבריו.

חידוש גדול, כותב רבינו יוסף דוד, בעל שו"ת בית דוד, בספרו יקרא דשכבי, זה שעל ספרו מסתמך בעל יביע אומר, לגבי דברי האר"י האומר להתוודות בין סימן תשר"ת לסימן תש"ת, ובין תש"ת לתר"ת, עפ"י ספר הזוהר הק'. ולדבריו, עפ"י הגמרא זו ספק, והדבר אסור. המקור לכך, הוא בספר יקרא דשכבי, האומר כי הזוהר נתכווין לאפוקי מדרבי אבהו. בעת, ברצוני לברר בס"ד נושא זה ממקורו. ראשית אקדים ואומר, כי רבינו יוסף דוד מסלוניקי, הוא גברא רבא, אדם גדול מאד, אבל חושבני כי בנ"ד, דבריו אינם יכולים להיות. הוא כותב זאת, בספרו יקרא דשכבי, דרוש כ"ג ודף נ"ג.

אמנם זהו דרוש, ואין מקשים על הדרשן, אבל נראה כי עכ"פ בנ"ד הוא כותב דברים שהם נכונים לדעתו. ישנם שם דברים נפלאים, אינני יכול להיכנס לכל דבריו, הוא ממש גאון עצום, אבל לגבי מה שקשור לנושא שלנו, נראה כי אלו דברים מופרכים, במחילת כבוד תורתו הרמה, אני עפר משכבו.

וזה לשונו, נודע בשערים המצויינים יקר תפארת החכמים זקנים, ונגד פניהם נבונים, כאשר חכמים יגידו מעניינו של יום במדרש

רבה פרשת אמור וז"ל, בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה. רבי יהושע פתח, אשרי העם יודעי תרועה י"י באור פניך יהלכון.

רבי יהושע דרש בעניין של ראש השנה, ואמר את הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה'.

רבי אבהו פתר קרא, בחמשה זקנים שהם נכנסים לעבר את השנה, מה הקב"ה עושה? מניח סנקליטים שלו מלמעלן, ויורד ומצמצם שכינתו ביניהם מלמטן. מלאכי השרת אומרים, הא תקיף הא תקיף, הא אלהא הא אלהא, מי שכתוב בו [נתהלים פ"ט, ח'] אַל נַעֲרַץ בְּסוֹד קְדָשִׁים רַבָּה, מניח סנקליטים שלו ומצמצם שכינתו למטה.

אה, הפלא ופלא, איך יתכן שהקב"ה עוזב את בית דין של מעלה, ויורד למטה, כאשר חמשה זקנים נכנסים לעבר את השנה. דהיינו, את חודש אדר. צריכים להחליט, אז נושאים ונותנים, האם השנה צריכה להתעבר, להוסיף אדר שני? או לעבר את החודש, האם הוא ל' יום, או כ"ט יום? האם לקבוע שני ימים ראש חודש, או יום אחד? דבר זה, יכול להיות גם בחודש אלול. א"כ, הקב"ה יורד אז מן השמים לבית דין של מטה.

כל כך למה? שאם טעו בדבר הלכה, הקב"ה מאיר את עיניהם. הדא הוא דכתיב, י"י באור פניך יהלכון. דהיינו, הקב"ה מאיר את פניו אליהם, דואג שלא יטעו, וכי מה שיפסקו יהיה מכוון לאמיתה של תורה.

אמר רבי יאשיה, כתיב אשרי העם יודעי תרועה. וכי אין אומות העולם יודעים להריע? כמה קרנות יש להם? כמה בוקינוס יש להם? כמה סלפירגסי יש להם? וכי חסר להם חצוצרות, ושאר כלי נגינה? הם לא יודעים לעשות קול של תרועה? מה המיוחד בעם ישראל? ואמרת אשרי העם יודעי תרועה?

שערי יצחק – השיעור השבועי

הסיבה שרבי אבהו קפץ, משום שכתוב בזוהר הק' [פרשת פינחס דף רל"א ע"ב], ועל דא לא ידעי הני בבלאי רזא דיבבא ויללותא, ולא ידעי דתרווייהו אצטריכו. יללותא דאיהו דינא תקיפא. תלת תבירין, דאיהו דינא רפיא. גנוחי גנח רפיא. אינון לא ידעי, ועבדין תרווייהו. ואנון ידעינו, ועבדין תרווייהו. וכלא נפקין לארח קשוט. כבר הבאנו זאת בשיעור הקודם.

כתוב בפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה', ומסביר הזוה"ק שם, כי הכוונה שהם יודעים את הסוד של תרועה. אשרי העם יודעי תרועה וגו' לא כתיב שמעי או תקעי תרועה. אלא יודעי תרועה בגין (ס"א כגון) חכימין דדירין באורא דארעא קדישא אינון ידעי תרועה. רזא דתרועה כמה דכתיב תרועם בשבט ברזל. יודעי תרועה היינו, שהם יודעים מה זאת התרועה, מה זה פועל ועושה.

אסכך, אומר רבי יוסף דוד, שרבי אבהו נעלב, מכך שאמרו שהם לא יודעים. לכן, כשרבי אבהו רק שמע את הפסוק הזה, שממנו ישנה ראייה לדברי הזוה"ק, הוא קפץ ואמר, לא, י"י באור פניך יהלכו. הנה אני, אפילו שלא ידעתי את הסוד, כיוונתי אל האמת, ותיקנתי תשר"ת. י"י באור פניך יהלכו. הוא מביא את המאמר של חמשה זקנים וכו', שהקב"ה נותן להם סייעתא דשמיא לכוון לאמיתתה של תורה. ואכן, בסופו של דבר צדקתי, למרות שלא ידעתי את הסוד. לכן הוא קפץ, כאשר הוא רק שמע את הפסוק הזה, כיון שהוא רצה להביא ראייה לשיטתו.

לכאורה, זהו פירוש הפלא ופלא.

האמת היא, שצריך להאריך כאן, אינני יודע האם יספיק לי הזמן, כיון שישנם עוד כמה דברים שרציתי לדבר עליהם. אבל הפירוש הזה, הוא ממש תמוה.

הרי רבי יהושע, הוא תנא. ורבי אבהו, היה אמורא. איך רבי אבהו קפץ לתוך דברי רבי יהושע? כיצד זה יכול להיות?

אלא, שהם מכירים לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים. אימת? בחודש השביעי ע"כ.

כתוב במדרש הזה, שרבי יהושע התחיל בפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה', ורבי אבהו מסביר כי אלו החמשה זקנים שנכנסים לעבר את השנה, ורבי יאשיה אומר את מעלת עם ישראל לגבי התרועה, שהם יודעים לפעול ע"י התקיעות הללו למעלה, זה לא שסתם מנגנים, בצורה חיצונית, אלא התרועה משפיעה גם בעולמות העליונים. זהו דבר המיוחד לעם ישראל, אשרי העם יודעי תרועה, י"י באור פניך יהלכו. מרצים את הקב"ה.

בא רבינו יוסף דוד, ושואל קושיות עצומות.

רבי יהושע אומר את הפסוק, 'אשרי העם יודעי תרועה'. מה הוא אמר? את הפסוק? לא אמרת על הפסוק שום חידוש. רבי אבהו, הוא זה שאמר, חמשה זקנים וכו'.

שאלה שנייה, מה קשור עניין עיבור הזקנים, לראש השנה?

שאלה שלישית, מביא את רבי אבהו, שדורש את הפסוק 'באור פניך יהלכו', זהו סוף הפסוק, ואח"כ רבי יאשיה מפרש את התחלת הפסוק, 'אשרי העם יודעי תרועה'. לכאורה, הסדר הוא הפוך. היה צריך להתחיל עם רבי יאשיה, ואח"כ להביא את מה שדרש רבי אבהו.

לכן הוא אומר, פירוש חריף מאד. לדבריו, רבי יהושע התחיל לדרש, 'אשרי העם יודעי תרועה', י"י באור פניך יהלכו. הוא מתכוון להמשיך לדרוש, קופץ לו רבי אבהו באמצע ואומר, לא, הפסוק הזה מדבר בחמשה זקנים וכו'. ובעצם, זהו מה שרבי יהושע עצמו רצה להגיד. אבל, רבי אבהו לא נתן לו לגמור, אלא נכנס לתוך דבריו, ואמר את זאת. נמצא א"כ, שהוא מסכים למה שהוא אומר.

דבר שני, המאמר הזה שבזוה"ק, אמר אותו רבי שמעון בר יוחאי. הוא זה שאמר, לא ידעי הני בבלאי רזא דיבבא. רשב"י היה בדור התנאים, וכי הוא מתכווין על רבי אבהו, שהיה כמה דורות אחריו? כיצד יתכן הדבר הזה?

אלא מאי, בודאי שרשב"י נתכוון על חכמי בבל בזמנו, אבל לא על רבי אבהו.

בספר הזוהר הק' סוף פרשת לך לך, מה שרבים קוראים בליל ברית מילה, שמירה לתינוק, כתוב שם שרבי אבא הגיע לאיזה מקום, בשם מתא מחסיא, שם דרשו סודות וקבלה במשך שתי לילות, ויום אחד היתה ברית מילה, ואח"כ הוא סיפר זאת לרשב"י, ורשב"י גזר עליהם שיגלו לבבל.

מסביר הכתם פז [דף רל"ו] כך, אמר, 'גוזרנא דבאוריתא דא יגלון לבבל ביני חברייא', כדי שיזכו בהם חכמי בבל, לפי שלא היו מתעסקים בסתרי תורה כחכמי ארץ ישראל. וכמו שהביא רשב"י בפרשת ויחי ז"ל: "אמר ר"ש, כד אנא בין אינון חבריא דבבל, מתכנשי גבאי ואולפי מלי באתגליא, ואינון עיילי לון בגושפנקא דפרזלא תקיפא סתימא מכל סטריין". כלומר, שלא היה פלפולם אלא בנגלה מן התורה, ועושים בו משא ומתן חזק, כאילו הוא סתום מכל צד לדעתם וכו'. הוא מאריך בכך.

מבואר שחכמי בבל כל עסקם היה בפלפול התלמוד כפי הנגלה, המסבב קושיות והויות, ולא היו בקיאים בסתרי תורה. ולכן גזר ר"ש על אותם החכמים של מתא מחסיא, שיגלו בתורתם לבבל ביני החברים, כי אז יהיו דבריהם נסתרים, ולא כ"כ בפרסום, לפי שלא היו חכמי בבל כ"כ בקיאים. הם לא יוכלו לעשות מכך שיעורים, וקושיות, ושקלא וטריא, כי בין כה וכה הם לא יודעים.

וגם כי ירצו הם לפרסם חכמתם, לא ימצאו חפצם בחכמי בבל, כי אם מעט מזער. כיצד רשב"י הבטיח לו, שלא יעניש אותם, ולבסוף

ראה רבי אבא שהוא כן העניש אותם, אמר להם שיגלו לבבל. אלא הוא אומר, לא, זה אינו עונש, הם לא יסבלו, לא יהיה להם אסון. אלא זה כי אי אפשר. סתרי תורה, חייב להיות לא בפירסום, כמו בחבורה שלנו. לכן, תלכו לבבל. הגזירה היתה בעצם בכדי לתקן אותם.

א"כ מפורש מכאן, שהיו חכמים בבבל גם בדורו של רשב"י, ועליהם נאמר כך. משא"כ לגבי רבי אבהו, בדיוק ההיפך, רבי אבהו היה בארץ ישראל.

מחילה מכבודו, של רבינו יוסף דוד. הדבר הפוך לגמרי. לא יתכן, שרשב"י נתכוון על רבי אבהו. שעליו הוא אמר, כי בבלאי לא יודעים את הסוד הזה. ובפרט כי במפורש כתוב בזוה"ק אחר כך, שחכמי ארץ ישראל כן יודעים, ורבי אבהו היה בארץ ישראל. הוא בכלל לא היה מחכמי בבל, אלא היה בארץ ישראל. הדבר מתבאר מכמה מקומות בש"ס, שרבי אבהו היה בארץ ישראל, דוק ותשכח.

בגמרא בראש השנה אחר כך, כאשר רבינא ורבי עזרא מפלפלים בדבריו, ואומרים ש'מספקא ליה', הם היו בבליים, אולי הם אלו שלא הבינו מה רבי אבהו תיקן. רבי אבהו עצמו, ידע מה שהוא מתקן. הוא תיקן תשר"ת, וידע את הסוד שבעניין.

ממילא, צודק רבי' האי גאון. רבי אבהו, לא גילה את הסוד. הוא רק אמר הלכה, תעשו תשר"ת. הוא ידע את סוד העניין, ושהכל הוא נחוץ וטוב. חכמי בבל, רבינא ורבי עזרא, אשר שואלים מה נפשך וכו', ולאחר מכן דנו אולי השברים או התרועה עושים הפסקה, הם היו בבליים, בעלי התלמוד בבלי (שסידרוהו וערכוהו, רבינא ורב אשי), והם אלו שאמרו מספקא ליה. וגם על כך, הסביר רבי' האי גאון, כי לאמיתו של דבר זה אינו ספק אמיתי, אלא רק חילוקי מנהגים. א"כ, הכל היה, והכל אמת. כעת בא הזוה"ק ומגלה לנו, כי זה אמת, ולאמיתו של דבר כולם נחוצים. הפלא ופלא.

כעת הוא מספר סיפור, ויש כאן חידוש גדול.

פעם אחת לצורך זיכוי הרבים היה צריך ללכת במקום שהיה בו בעיני של פריצות. הרב נסים פרץ היה חייב להגיע לאיזה שהוא מקום, אבל רח"ל, המקום לא טוב. מה עושים? מה עם שמירת העיניים?

ביקש מתלמידו שיחזיק בידו, ויוליכו כן ברחוב, בעוד שהוא יעצום את עיניו.

ואמר לו התלמיד, ומה אתי...? ואמר לו הרב, אם כן, שנינו נעצום עיניים, וכך נלך. וכך הוה. וברור כצפוי שנתקעו באדם אחד, ואמר להם, מה? אתם עורים? ואמרו לו, כן. אז אמר להם, א"כ אני אקח אתכם לאיפה שאתם צריכים. ולקח אותם. וכן ידוע שהיה מוכן להפסיד את פרנסתו, בגלל שמירת העיניים.

כיון שהוא היה צדיק גדול, הקב"ה שלח להם מלאך שיוביל אותם. אדרבה, לא מפסידים משמירת העיניים. זה משהו לא נורמאלי, לסגור את העיניים, לעצום אותן. אינני מתכווין מלאך כפישוטו, אלא כוונתי שהקב"ה שלח להם מישהו, אשר הוביל אותם להיכן שהם צריכים. הם לא הפסידו מכך.

אבל, יש לי על כך שתי שאלות. ראשית, מעיקרא מאי סבר? הוא אומר לתלמידו, אתה תיקח אותי.

אולי זאת אינה קושיא כ"כ. או שהוא חשב שבין כה וכה הדבר אינו מפריע לתלמידו, הוא לא מקפיד לשמור היטב על עיניו, א"כ מה זה משנה. מה לי הכא, מה לי התם. אבל יכול להיות, שהוא חשב יותר מכך. כידוע, מי שמקפיד לשמור על עיניו, במאה אחוז, כאשר רק בפעם אחת הוא ח"ו רואה את מה שאסור לראות, הדבר מזיק לו יותר מאדם אחר. וכמ"ש הגר"ח מולאזין בכתר ראש, בשם הגר"א. מי שמתרגל לכך, אדם הרגיל לריח רע, לא מפריע לו כל כך. לא שזה טוב. אבל אדם המקפיד מאד על שמירת העיניים, פעם

א"כ יוצא, כי בעצם גם בגמ' שמביאה את רבי אבהו, שהוא מחכמי ארץ ישראל, הוא כן ידע את הסוד. ממילא, אי אפשר לומר שישנה כאן מחלוקת בין הגמרא לבין הזוה"ק. כי גם לפי הגמרא שלנו, עפ"י פירושו של רב האי גאון. ולפי הזוה"ק, צריך לעשות עוד צעד, שכולם נחוצים ואמתיים. דעת רבי האי גאון, היא דעה ממוצעת, בין הפשט לבין הזוהר. ממילא יוצא, כי אין כאן מחלוקת בין האחד לשני, וגם לפי הגמרא שלנו, כולם אמת, כי רבי אבהו ידע את אמיתת הדבר. וממילא אין כל חשש הפסקה בוידוי שאומרים בין התקיעות, כפי שאמרנו.

אני מקוה שהסברתי טוב. בל"נ בשיעור הבא, אסביר זאת ביתר הרחבה. פשוט ראיתי כי כבר הזמן קצר, וצריכים לסיים.

עיקר החיזוק בימי השובבי"ם הוא בשמירת העיניים, וביאור המעשה המסופר על הגה"צ הרב נסים פרץ זצ"ל בעניין זה.

נשאר לנו עוד שבוע, בימי השובבי"ם. שבוע אחרון. צריך לדעת לנצל את השבוע הזה.

ראיתי דבר נפלא, בספר פירותיך מתוקים. זאת קיבלתי באמצעות בני הרב שאול נר"ו, שהביא לי את הספר הזה מן המחבר, הרב אלעזר אהרן אבוהב שליט"א, ה' ישמרהו ויחיהו.

הדבר מובא שם, בדף כ"ו. הרי ט"ו בשבט, חל תמיד בימי השובבי"ם. הוא דן להסביר, מה הקשר בין ט"ו בשבט, לבין ימי השובבי"ם? לא ניכנס לכך. בכל אופן, הוא מביא שם כך, עיקר תיקון ימי השובבי"ם, הוא להתחזק בשמירת העיניים, והקשר מובן.

ובהמשך הוא מביא כך, הרה"צ רבי נסים פרץ זצוק"ל לה"ה אמר וכו'. אני זוכר אותו, הוא היה מקובל, כאן בעיר בני ברק, בעוה"ר הוא לא האריך ימים. שפגם זה הוא חילול ה' נורא, זהו חילול ה' ממדרגה ראשונה.

אחת יכולה להזיק לו הרבה יותר. לכן, כנראה הרב נסים פרץ, שהוא בעצמו נזהר עד הקצה האחרון, משא"כ התלמיד, סבר כי בשבילו זה לא כ"כ משמעותי. אבל כאשר התלמיד שאל אותו, ומה אתי? ש"מ הוא מקפיד. מפריע לו. אז הוא כבר היה חייב לענות לו כך, כן, גם אתה תסגור את העיניים, אם הדבר מפריע לך.

אולם, ישנה שאלה אחרת. וכי היה מותר לומר, שהוא עיור? הרי משנה מפורסמת שנינו בסוף מסכת פאה ופרק ח' משנה ט"ז, וכל מי שאינו לא חיגר, ולא סומא, ולא פיסת, ועושה עצמו כאחד מהם, אינו מת מן הזקנה עד שיהיה כאחד מהם, שנאמר [משלי י"א, כ"ז] וְדַרְשׁ רָעָה תְּבוֹאֲנֹה. חס ושלום. אסור לאדם לעשות את עצמו סומא.

התשובה לכך, פשוטה מאד. הכא שאני. שם במשנה המדובר לגבי אדם העושה זאת מאיזו סיבה, כגון שהוא עושה עצמו עיור או חיגר בכדי לחפש צדקה. הוא הולך עם קביים, בכדי שירחמו עליו, ויתנו לו צדקה. הוא מחפש איזו תועלת גשמית מכך. אבל בנ"ד, הוא עשה זאת לצורך מצוה, כיון שאין לו ברירה, כדי שח"ו לא יראה דברים שאסור לראות, ואח"כ מי יודע אם יוכל לתקן את הנזק הזה.

אדרבה, הבאתי בס"ד בספר נפלאות מתורתך ופרשת לך לך, את מה שכתוב בפרקי אבות פרק ששי העתק שני, אשרי מי שיכול לשום את עצמו אֵלִים, ולא אֵלִים ממש, שלא יחטא ויחייב את עצמו (ואת איבריו) לגיהנם. חָרַשׁ, ולא חָרַשׁ ממש. עוֹר, ולא עוֹר ממש. חֵגֵר, ולא חֵגֵר ממש. דהיינו, ישנו מצב שהאדם מתנהג כאילו הוא אילים. לא שהוא כך בפועל.

כתוב לגבי רב יוסף [סנהדרין דף צ"ח ע"ב], שהוא לא פחד מימות המשיח. כל החכמים, עולא ורבה וכו', פחדו להגיע לימות המשיח, שמא ח"ו הם לא יוכלו לעמוד בנסיונות. אולם רב יוסף לא פחד. מסבירים בכמה ספרים, שהסיבה היא כיון שרב יוסף היה סגי נהור. לכן הוא אמר,

שאינו מפחד מימות המשיח, כיון שבין כה וכה היה סגי נהור, ואין לו את הבעי"א הזאת. המצב של שמירת העיניים בימות המשיח, הוא קשה מאד. א"כ העצה היעוצה היא, יעשה עצמו עיור, ולא עיור ממש. כאילו הוא עיור.

א"כ, יש למעשהו אפילו קצת מקור.

כמובן אפשר להאריך בכך, אבל אני רק פותח את הפתח, ואתם כבר תמשיכו. כל אחד ימשיך, ויפיק את מלוא התועלת, ויִפְקֶה רְצוֹן מִיָּוִי [משלי ח', ל"ה]. לנצל את קדושת הימים הללו, לא חלילה להפסידם.

צילום כת"י של מגילת אסתר מלפני יותר מ-500 שנים בה נכתבה תיבת "ארדי" ללא יו"ד נוספת, והוראה לרבים להזדרז ולתקן הדבר במגילותיהם.

ישנם עוד שני חידושים קטנים, שברצוני להראות לכם. גם עליהם צריך להאריך, אבל כעת אומר אותם בקצרה.

ראשית, דבר הנוגע באופן מעשי, לקראת ימי הפורים שיבואו לקראתנו לשלום. סופרים רבים כותבים מגילות אסתר, ובשנה האחרונה דיברנו [שיעור מוצש"ק משפטים - שקלים ה'תשע"ז, וע"ע בשיעור מוצש"ק משפטים ומוצש"ק כי תשא שנת ה'תשע"ג, ומוצש"ק קדושים ה'תשע"ז] בעניין תיבת 'ארדי', האם זה מלא יו"ד או חסר יו"ד. הסברנו שזאת טעות שנכנסה בספרים, למרות שרבים, הדבר נפוץ, עושים 'ארידי' בשתי יודי"ן, כמו התיבה 'אריסי'. כי הדבר מבלבל, 'אריסי' - 'ארידי'.

זכיתי, ולפני מספר ימים בא אלי ידידנו הרב נריה מידאני הי"ו מהעיר מודיעין עילית ת"ו, בשליחות ידידנו הרב יואב גוברי הי"ו מהעיר קרית ארבע ת"ו. הוא אמר לי, תשמע הפלא ופלא, הגיעה לידינו מגילה עתיקה מתימן, כתובה על גויל, ותיבת 'ארדי' חסר יו"ד. [מרן שליט"א מראה צילום ממנה למשתתפי השיעור, ומופיע בסוף החוברת עמ' 24].

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאחרי האות רי"ש. והרי כך מפורש גסדכן במוסרה, והובאה במנחת שי, וכן הוכיח בכנה"ג.

וצריך לפרסם זאת, וזריזים מקדימים.

תחילת ההכנות הכשרותיות למיני תבלין וקטניות לקראת חג הפסח הבעל"ט.

דבר נוסף שברצוני להראות, ברוך ה' שמתארגנים כאן כבר לקראת ימי הפסח הבעל"ט. ידידנו הרב שילה יגאלי עומד על המשמר, בכדי שיהיה לציבור שלנו מיני תבלין וקטניות הכשרים למהדרין. ואפילו חילבה, אשר קשה מאד לברור אותה, ישבו בעיר ירושלים ת"ו משפחה של בני תורה, לברר את החילבה [למעלה מ-3 פעמים], ובאופן מושלם. מי שרוצה לראות, אלו גרגירי החטה שהוציאו מתוך 6 שקי חילבה. [מרן שליט"א מראה זאת לציבור]. שם בארץ הודו, היכן שאורזים זאת, כנראה מצויה גם חטה.

ובכלל, לגבי כל יתר מיני התבלין והקטניות, שבהכשר שלנו, הם נעשים במפעלים בטבריה, המתאימים לחולי צליאק, ולכן אינם מכניסים שם בכלל מיני דגן. כך שאפשרות ההידור, הוא מעל ומעבר.

הערת שילה יגאלי: זה עוד נקרא 'חילבה נקיה', הבאה מהודו. ישנה חילבה הבאה מתורכיה, שיש בה הרבה יותר גרגירי חטים.

תשובת מרן שליט"א: ברוך ה'. ואחרי ככלות הכל, נמצאו כל החטים הללו. [ומומלץ לבדוק פעם אחת נוספת, ליתר ביטחון]. ביררו זאת אנשים אשר אפשר לסמוך עליהם. האמת היא, שאכן זה קצת דומה, אבל אפשר להבדיל ולהכיר ביניהם. החטה היא סדוקה וכו'.

הערת העורך: להלן ההוראות הניתנות למשגיחי הכשרות בוררי החילבה: לברור שלש פעמים ע"ג משטח נקי כשר לפסח, ובמקום מואר הרבה. (יש לברור אחד אחד באצבע).

דרך אגב, גם כתוב שם לנכון ניקוד התיבה 'דִּלְפוּן'. הצילום כ"כ טוב, שאפילו עיינתי וראיתי כי כנראה מישהו גירד את הגעיא. הסופר כתב אותה, ומישהו ("חכם בעיניו") מחק אותה. אפשר לראות זאת. וגם לגבי השרטוט, אפשר לראות כיצד חריץ ניכר, אפילו בצילום. עשו חריץ חזק. וכמו שדיברנו בזמנו שזה לעיכובא.

[הרב מידאני עשה לי מזה צילום צבעוני משובח ומאד ברור, ואני מקווה בעזרה"ת שגם בצילום שנדפס בחוברת שערי יצחק זה יצא גסדכן ברור וחד].

חושבני, כי מגילה זו היא מלפני כחמש מאות שנה, זה נראה כת"י של אחד הסופרים הטובים ממשפחת בניה, זהו הכתב שלהם, דומה לכתב של מה"ר בניה הסופר, שזה מלפני חמש מאות שנה.

מה שהמגילה הזאת מנוקדת, צריך להסביר בהרחבה, בל"נ בהזדמנות. וכן מה שיש שורות נוספות לפני עשרת בני המן. [עייין שיעור מוצ"ש"ק תרומה ה'תשע"ח]. אבל זאת מגילה הכתובה על גויל, שכנראה נכתבה לצאת ידי חובה. אחרת, למה צריך גויל, ולא נייר. והמלה ארדי, כתובה חסר וא"ו.

אשרינו מה טוב חלקנו. אַמֶּת מְאָרֶץ תִּצְמַח [תהלים פ"ה, י"ב]. רואים שהסופרים המובהקים המומחים, כתבו כך. כבר לפני שנתיים דיברתי בס"ד על כך, ואמרתי שנתגלה כתר נוסף של בן אשר. וכיון שהסופר הוא לא היה בקי בחסרות ויתרות, בא ר' אהרן בן אשר והגיה את הכל. ובתיבת 'ארדי' הסופר שם כתב מלא, ובן אשר תיקן, ועשה את המלה ארדי חסר יו"ד.

לכן אני אומר, שצריכים לשים לב, בפרט מי שקורא בציבור, שישתדלו לתקן זאת כבר כעת במגילות, למחוק את היו"ד הראשונה,

להוציא את החילבה השבורים – ולתת אותם בשקית נפרדת. להוציא את כל החטים – ולתת אותם בשקית נפרדת. לשים את החילבה השלימות והמבוררות – בשקיות חדשות לגמרי. אם נמצאה אפילו חטה אחת אחרי הבדיקה – אין תשלום עבור הבדיקה. 3 סימנים להבדל ביניהם: חטה – קצוות חדים. חילבה – קצוות חתוכים. חטה – חריץ באמצע. חילבה – חריץ לצד. חטה – יותר גדולה מהחילבה. חטה – חומה יותר ולא מבריקה. חילבה – צהובה ומבריקה.

ישר כח לרב שילה שדואג וטורח שנזכה, בפרט לדין שאנו מחמירים ב'חוזר וניעור', יהי רצון שזה ימשיך ביתר הדברים, אבל לכל הפחות הדברים הללו, שאין לנו אותם בהכשר הבד"צ של עדה החרדית וכדומה. ברוך ה' שההכשרים האשכנזים, מקפידים על חוזר וניעור, אפילו יותר מן הדין, אבל הם לא נותנים הכשר על תבלין, כי הם נמנעים מזה לפי מנהגם. לכן, אנחנו חייבים לעשות זאת בעצמינו. ב"ה, זה כבר כמה שנים, ויה"ר שכן ירבה וכן יפרוץ.

והמקום ברוך הוא ימלא כל משאלות ליבנו לטובה, אכ"ר.

והערת העורך: לאחר השיעור, נעשתה בדיקה נוספת לחילבה, מטעם מפקחי הכשרות, ונתברר כי עדיין ישנן חטים. על כן ניתנה ההוראה ממרן שליט"א, לבדוק שוב את כל שקי החילבה. אנו תפילה כי ח"ו לא תצא כל תקלה תחת ידינו, ובכל מקרה מומלץ לברור את החילבה פעם אחת נוספת ליתר בטחון].

*

בסוף השיעור: התרמה באמצעות ידידנו הרב אלעזר יוסף נר"ו, עבור לומדי תורת מהרי"ץ זיע"א ומרן שליט"א, בעיר רכסים ת"ו. עשרות בני תורה שלמדו ונבחנו על הלכות חנוכה, ביזמתו ועידודו של ידידנו הרב עובדיה סיאני יצ"ו.

תוספת דברי חיזוק בעניין הנז', מאת מרן שליט"א:

ברצוני להוסיף משהו. ראיתי השבוע דבר נפלא בספר שבט מוסר [פרק כ"ט], הוא מביא דברי כמה חכמים, מאמרי מוסר, וכותב ביניהם כך, כשיקצוף השם על הקהילה, יתן הוץ לנכליהם ולקופצים ידיהם. כשאוהבם, יחננו לנדיביהם.

דהיינו, יש כסף בעולם. ברוך ה', לא חסר מעות. השאלה, אצל מי הוא נמצא. אם הקב"ה אוהב את הקהילה, הולך הכסף אל הנדיבים, כי הם נותנים. אבל אם ח"ו כועס הקב"ה עליהם, הוא נותן זאת לנכליהם ולקופצים ידיהם'. דהיינו, לקמצנים, שלא יתנו, בכדי שלא ייהנו מכך.

מה הפירוש, 'בנכליהם'? ישנו פסוק, בְּנִכְלֵיהֶם אֲשֶׁר נָפְלוּ לָכֶם [במדבר כ"ה, י"ח], שם זהו לשון ערמה. אבל חושבני, כי זאת טעות סופר, וצ"ל 'לנוכליהם', דהיינו לנוכלים, לאנשים רמאים, ואז הכסף אינו יוצא.

צריכים לדעת, הקב"ה נתן לנו כסף, בכדי להעבירו הלאה. כך שאף אחד לא יחשוב שהוא מפסיד, או משהו כזה. אדרבה, זהו סימן טוב. כי כאשר מתנדבים, הקב"ה משלים לכם זאת פי כמה וכמה. וצדקתכם עומדת לעד.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

על כל ושבית כל ארץ יודיע כל פעולתה פעלתו וזכרון כל
 יצור כי אתה יצרתנו ויאמרו כל אשר הנשמה צאנו כי אלהי שמי
 אלהי ומלכותו בכל משלה קדשינו בצמח ותירך דתך חלקינו וצדקתך
 אשבענו מטובך ושמח נפשנו בישועתך וטהר לבנו לעבדך
 צדק וצדק אמת וקיום לעד באי מצדך על כל הארץ מקדש
 ישראל ויום קולך תסיתקעת שדות וזון ויקולך היום
 הדרת עולם היום יעמוד כמשהט כל יצורי עולמים אם כבדים או
 כעבדים אם כבנים רחמינו רחם אב על צעם ואם כעבדים שנינו
 כי תלויות עמי שחאנינו ותוציא שגור משפטנו לך ושי
ברכה שנייה אלהי זכר מעשה עולם ופוקד כל
 יצורי עולם לפרך נגאל כלת עלומות והתק נמליות
 שמצרא שית כראיך שכחה לפניך אכל צדק ואיך נסתר מנגף עיניך
 אתה זכר את כל המס על גמט כל היצור לא נכחה ממך הכל גלגל
 לפניך אלהינו עופה ומביטו עד סוף כל הדורות כי תביא חוק זכרון
 להפקד כל החונפש ולהזכר מעשיט רביטו והתקן בריות ליוק תכלת
 פראשית כראת הוד שתומל עניס אותה גלות זהה היום תחילת מעשיך
 זכרון ליום הא שוקן כרחק לישאל הוא משפט ללתי דעקב ועל
 המדינות צו אמר אשור והרצא יזו לשלום אהר לרעכ אהרז לשלום
 ובריות צו יפן ללתי צו יפן ללתי צו יפן ללתי צו יפן ללתי צו יפן
 זכר כל היצור לפניך נח מעשה ארש ופן וזיתו ועל לות מצשי גצר
 פחה שבת ללתי וזה צול התו ויצרי כל מעלה יאוש אש ויאל שאלך
 זכר אים ונתאמך צך כי יחדר שך לעולם לא ולשלל וגם לא תכלים
 לניח כל החסידים לך הלא את נחאכה לזכרת ותפקדיהו ברחמון

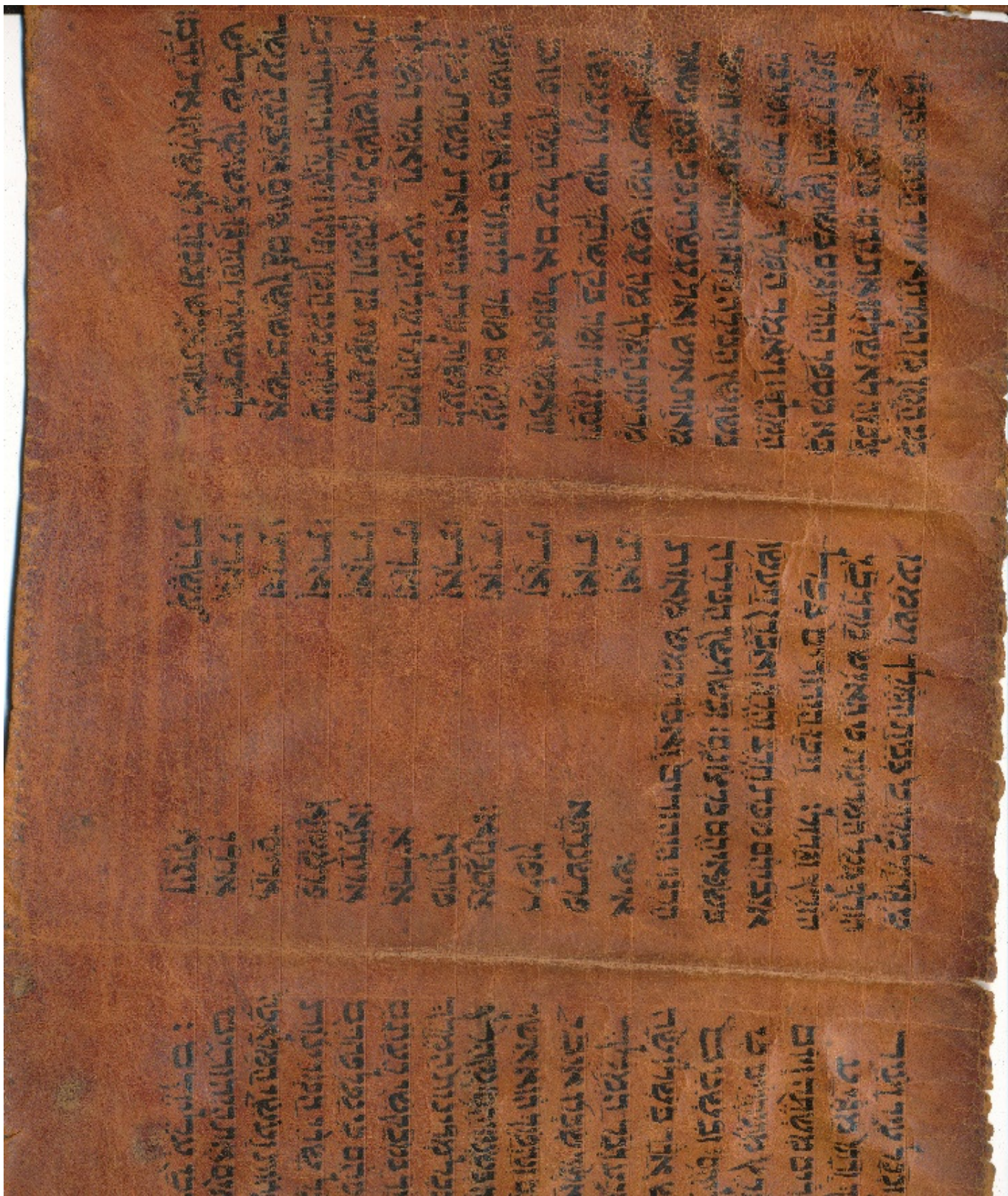

תעלה
לפי
אש

צילום תכלאל ישן, מוסף של ראש השנה. בסוף ברכה ראשונה (מלכיות) ותחילת ברכה שנייה (זכרונות) בשורה הששית עשה ציור התקיעות, וכמובאר לעיל עמ' 11

וְחָמֵךְ בְּהֵיטֵן אֶת מֵי הַמַּבּוּל לְשִׁחַת כָּל בְּשָׂר׃ מִפְּנֵי דַעַת עַל לִבָּם
 עַל כֵּן זָכְרוּנוּ וְאַל תִּפְּקֵן עָלֵינוּ לְהַרְבּוֹת זָרְעוֹ כְּעַמְרֹת וְיִלְדוּ אֲנֵינוּ
 כְּחֹל הַיָּם כְּלַתּוּב כְּתוֹדֵיךָ וְיִזְכַּר אֱלֹהִים אֶת נְחָוָתָם כְּלִי הַחַיָּה
 אֶת כָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אִתּוֹ כְּתוֹדֵיךָ עִבְדֵי אֱלֹהִים וְרוּחַ עַל הָאָרֶץ
 וְיִשְׁכּוּ הַמַּיִם וְלַתּוּב וְיִשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וְיִזְכַּר אֱלֹהִים אֶת
 בְּרִיתוֹ אֶת אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב וְלַתּוּב וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי
 יַעֲקֹב וְאֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזָכֹר וְהָאֱלֹהִים
 אֲזָכֹר וְכַדְבְּרֵי קָדְשְׁךָ כְּלַתּוּב לֵאמֹר זָכַר עֲשֵׂה לָנוּ צְדָקָתְךָ
 חַנוּן וְרַחוּם מִי כִּדְרָגְתְּךָ לִי וְאִיוּ זָכֹר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ וְנֵאמַר צְדָקָתְךָ
 לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּכָר עֲזָרָה לְאֶלְפֵיךָ וְיִזְכַּר לְהַסְדֵּם בְּרִיתוֹ וְזוֹנָתָם
 כְּרוּב הַסְּדֵיךָ וְעַל יְדֵי עֲבָדֶיךָ הַבְּטָאִים וְנֵאמַר הַלֹּךְ וְקָרָאתָ
 בְּאָזְנוֹי הַיָּם לֵאמֹר כֹּה אָמַר יְיָ חָלוּ לְכַרְתִּי לֶךְ חֶסֶד נֶעֱדוּךָ אֶת הַבַּת
 כָּל לֹלֵךְ לְכַרְתִּי אַחֲרַי כִּי מִדְּבַר צָרָה לֹא אֶזְדַּעַה וְלַתּוּב וְלַבְּרִיתִי
 אֲנִי אֶת בְּרִיתִי אֶתְךָ בִּימֵי נֶעֱדוּךָ וְהַקְּוִי מִי כִּדְרָגְתְּךָ עוֹלָם וְלַתּוּב
 הַנֶּחֱמָה לִי אֶת רֹחַ הַיָּם שֶׁעוֹשִׂים כִּי מִי יִדְבְּרֵנוּ לְכַרְתִּי
 אֲזָכֹר עוֹד עַל כֵּךְ הַמּוֹנֵי לֹךְ הַסְדֵּם וְנֵאמַר יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְלֹאֵהוּ
 אֲבוֹתֵנוּ וְעוֹלָה וְיִבָּא כּוֹזֵבִים טוֹב מִקֶּדָּא קִדְשָׁה לְיוֹם הַזְכָּרוֹן הַזֶּה
 לְרַחֵם בּוֹ עַל יָדֵינוּ וְלֹאֵהוּ שׁוֹעֵת וּכְזוֹלֵי כִּי אֵל מִלֶּךְ רַחוּם וְחַנּוּן אֱלֹהֵינוּ
 וְזָכְרֵנוּ בְּזָכְרוֹן טוֹב מִלֶּעֲדָךְ וְנִמְדֵנוּ בְּכַוֵּנוֹתֵינוּ שׁוֹעֵת וְהַחֲמִים
 מִשְׁמֵי שְׁמַיִם קִדְשׁ וְזָכֹר לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֶת הַחֲסָד וְאֶת הַשְּׂבוּעָה
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אֲבִינוּ בְּהַר הַגִּבּוֹר יִיְהוָה תִּרְאֶה לְפָנֶיךָ הַעֲקִיף
 שְׁעָרֵינוּ וְיִצְחָק בְּנוֹ עוֹלָמֵנוּ הַמְּבַרְכֵנוּ לְשׁוֹת רַעֲיוֹנֵינוּ
 בְּיַד שְׁלֹמֹה בֶן יִצְחָק אֶת פֶּסֶךְ הַזְּלוֹרֵם מִיָּד עַל מִדְּוָלֶיךָ

צוֹנָתָם
 לְאֵלֵינוּ

צילום מגילת אסתר כת"י מלפני למעלה מ-500 שנה, ובה צורת עשרת בני המן, ותיבת "ארדי" חסר יו"ד, וכמבואר לעיל עמ' 19